

- „Cu vară-sa“.
- „Pe onoarea ta?“.
- „Pe onoarea mea“.
- „De când?“.
- „Dela Sf. Gheorghe“.
- „Și tu tot dela Sf. Gheorghe?“.
- „Stai să vezi... Tot băiat a născut și ea“.
- „Și vară-sa tot băiat?“.
- „Da. Acum înțelegi?... Trebuie să ne luăm ce-i al nostru.

Tot una's de încrețiți și vineți... îi botezăm odată și îi schimbăm între noi. Mie mi-ar fi absolut egal“, adaogă el cu un aer de înfinită superioritate. „Nu cred în vocea sângelui. Vreau însă să mă răzbun pe soacră-mea. De când a născut nevasta, nu mai încetează: „E nasul doctorului... leit tată-său“. Înțelegi acum ce răzbunare rafinată, să-i pot răspunde mamei soacre, care v'a servit de paravan...“

— „Asta nu“.

— „Nu tăgădui, la ce bun... care v'a servit de paravan, să-i pot răspunde, zic: e nasul Mioarei, e leit mă-sa... fiind sigur că am plătit polița nevastă și că e numai copilul meu.

— „Dacă e numai pentru atâta lucru“, zise căpitanul, în afară de orice pericol, temându-se de complicații, „nu te mai osteni degeaba: e tot băiatul meu și ăla.

GH. BRĂESCU

CRONICA IDEILOR

THÉOPHILE GAUTIER

Cu ocazia cincantenarului dela moarte, o mie de publiciști și-au amintit, cu emoție, de Théophile Gautier. Dela prima zi din an, până la cea din urmă, sarabanda centenarelor continuă și oameni cari nu au suferit și nu au priceput, comemorează: erl era Baudelaire, astăzi e Gautier. Un rit se sărbătorește regulat, un rit din care s'a stins ca o candelă simbolul; nimeni nu mai citește, nimeni nu mai gustă și nu mai pătimește; nimeni nu se chinuște ca să stoarcă din el o pasiune mai pură — și totuși, admirațiile pentru marii artiști se păstrează cu o vrednicie elocventă — și ploasă. Să medităm: dacă se cere pentru a fi comemorat, mari calități și mari pasiuni — se cere la fel și pentru a putea comemora. Imaginea lui Napoleon e mai mare în balada celor doi grenadieri:

die waren in Russland gefangen

Poate îi imagina lui Gautier altfel decât micșorată, devreme ce, de pretutindeni, din presă, ovațiile se aud și aclamația? Nietzsche nu voia discipoli — ci creatori de valori, ca și dânsul. Gautier nu vrea admiratori, ci artiști pasionați, cași dânsul, pentru traducerea în semne a lumii din afară — singura care există.

În lumea literaturii de astăzi, în care nu mai e citit, Gautier trăește cu un singur certificat: dedicația lui Baudelaire și un singur epitet: „*perfectul vrăjitor al literilor franceze*” — care e tot al lui Baudelaire. Prietenii lui Baudelaire, au fost și ai lui Gautier; detractorii lui Baudelaire, au început cu Gautier. Memoria lui Gautier nu se poate plânge pentru asta. Singur, André Gide, într-o conferință, îi găsește arta facilă. Cu instinctul sigur al sphexului din Languedoc, care-și știe înțepa prada deadreptul în ganglionii, André Gide și-a dat repede seama că Gautier nu poate fi micșorat, atâta vreme cât dedicația titanului este cu dânsul. De-aici începe deci pentru Gide, adevărata problemă; el va suspecta atitudinea lui Baudelaire, va stărui asupra exagerației lui, se va mira de dânsa peste măsură. „Dedicația aceasta nu e — se întreabă Gide — cel mai ingenios paradox al lui Baudelaire?”

Gide n'a ținut mult să-și documenteze idela: ar fi căutat atunci să-și explice admirația lui Baudelaire pentru arta lui Gautier. N'a ținut să-și-o facă dragă: găsea alte strofe de citat decât acelea pe care le-a căutat, parcă cu dinadinsul, urâte. Că Baudelaire le-a citat și el — poate fi asta o scuza? -- Și dacă ar fi recitat „*Emaux et Camées*”, Gide de ar fi găsit în Gautier un prețios prieten și, în unele strofe, câteva argumente din estetica lui, deslușite clar:

Point de contraintes fausses!

Mais que pour marcher droit

Tu chausses,

Muse, un cothurne étroit!

Nu, desigur, arta lui Gautier nu e unul din acele „*miracole produse în joc, de o profundă știință matematică*”. Baudelaire exagerează, nu-i așa? Dar când, tot Baudelaire spune că arta lui Gautier amintește câteodată „*tristețea antică*”, trebuie să înțelegem că admirația lui a găsit pentru Gautier, o expresie respectuoasă și justă.

S'a născut în 1811 la Tarbes; a fost coleg de liceu cu Gérard de Nerval; a ținut o vreme să fie pictor; a rămas toată viața pictor, dar în poeme, a debutat, cu o vestă excentrică la bătaia de la Hernani. Acolo, Gautier a primit botezul romantismului; de-acolo datează gloria lui. A fost crezut un mare romancier; era un mare causeur; jurnalul fraților Goncourt îi păstrează cele mai multe din butadele lui, admirabile. Căderea imperiului la 1870 a fost și căderea lui: salonul prințesei Mathilde s'a dizolvat; și pensiunea lui. A murit în anul...; sunt cincizeci de ani dela moartea lui.

A fost socotit tot timpul vieții lui, un mare romantic; parnasianii l-au luat ca model și căpitan; dedicația lui Baudelaire l-a imbarcat cu dânsa, în volajul poeziei care pleca:

au fond de l'inconnu pour chercher du nouveau.

Simbolștii nu l-au disprețuit (n'a scris Gautier: „*Les grotesques*?”). Gourmont îl iubea mult pentru verva și impudoria lui, n'a fost Gautier un imoralist? acum, la cinci zeci de ani dela moarte, generația nouă, care merge spre ordine, claritate și su-

zeranitatea inteligenței, găsește în Gautier un „anti-romantic”, un precursor. Eri încă, Gautier era o orgă de Barbaria; astăzi a devenit un parc de Lenotre:

correct, ridicule et charmant.

Gautier a fost un epicureu și un palimpsest păgân; dar un păgân ciudat. Omenirea de azleca un palimpsest în care o mână a șters eglogele lui Teocrit ca să-l scrie deasupra pe Sf. Augustin și în care Sf. Augustin a fost șters, ca să iasă iar la suprafață, egloga. Suntem câteodată păgâni; sub noi, râde însă anulat numai pentru o vreme, alt text, altă morală, altă artă: altă sensibilitate. Gautier e un păgân ciudat; arta lui are ceva în minus, care o face mai frumoasă, mai straniu frumoasă; e numai un singur text. Sensibilitatea lui Gautier n'a fost niciodată creștină; la apariția ei, începe umbra:

Une voix dit: „Pan est mort.” — L'ombre
S'étend. — Comme sur un drap noir
Sur la tristesse immense et sombre
Le blanc squelette se fait voir.

Pe Gautier, scheletul ca imagine a lumii creștine, îl exasperă:

Mais voile toi, masque sans joue,
Comedien que le ver mord,
Depuis assez longtemps tu joues
Le mélodrame de la mort.

Ah, dacă s'ar întoarce lumea antică! dacă Hercule ar voi să curețe din nou grajdul acestui alt Augias! dacă...

Reviens, reviens, bel art antique,
De ton paros étincelant
Couvrir ce squelette gothique...

Gautier o chema în zadar arta antică, ea se refugiase, de multă vreme, într'ansul. Gautier și-a înțeles arta ca un sculptor și ca un sculptor din Egina: Gautier ură capul urât, (și ce cap miraculos avea Gautier!) ura grimasa, mobilitatea, expresia. Heine serie undeva despre exilul zellor greci, alungați de creștinism în lume și obligați să se deghizeze, ca să poată trăi; ironia lui îi masca în călugări, în stareți, în mucenici. Dacă Heine ar fi vrut, el care-l aprecia pe Gautier, ar fi putut bănuși în capul lui Gautier, fruntea calmă a divinului Apollon. Și poate... cu sufletul acesta, Gautier putea fi un dascăl pentru Baudelaire, nici într'un caz, precursor. Baudelaire a fost la antipodul lui Gautier: un poet catolic, un chinuit de demonii cu fesele enorme și urâte — și, dacă găsești în Baudelaire de-o pildă:

J'aime le souvenir de ces époques nues,
Où Phébus se plaisait à dorer les statues,

numai atunci reminiscența lunei antice poate fi, în Baudelaire, o reminiscență a lunei antice din Gautier.

Romantic, parnasian sau clasic, Gautier n'a mers până la publicul romantic sau parnasian — nu va merge până la publicul clasic. Gautier nu poate servi nici un fel de nutriție, nu descompere, în contact cu sensibilități noi, alte cariere, nu se reînnoiește: nu are ce reînnoi. Dacă numai marii autori trăiesc veșnic pentru că oferă fiecărei generații noi, alimente noi, ascunse până atunci, sau nebănuite, cu ce titlu dar nouille generații îl consideră mereu pe Gautier, ca unul din ai lor? Departe de-a tăinu o prevăzută abundență, opera lui Gautier acuză o lipsă, o anemie, o sterilitate... Atunci? Gautier nu se reînnoiește pentru public, ci numai pentru artiști; pe aceștia îi învață pasiunea pentru meșteșugul pur, dragostea gratuită, noblețea atitudinii și toată importanța ignorată a tehnicii, în artă: tot celace îi face *noutatea* și o crează *caracteristică*, epoca lui Baudelaire, Flaubert, Banville până la Mallarmé. Gautier e un mare artist minor: făcut exclusiv pentru artiști. E romantică poema aceasta, e parnasiană, e clasică e creștină?

J'aime les vieux tableaux de l'école allemande,
Les vierges sur fond d'or aux doux yeux en amande.
Pâles comme le lys, blondes comme le miel,
Les genoux sur la terre et le regard au ciel.
Sainte Agnès, Sainte Ursule et Sainte Catherine.
Croisant leur blanche main, sur leur blanche poitrine;
Les chérubins joufflus aux plumages d'azur
Nageant dans l'outremer sur un filet d'or pur,
Les grands Anges tenant la couronne et la palme,
Tout ce peuple mystique au front grave, à l'oeil calme
Qui prie incessamment dans les missels ouverts,
Et rayonne au milieu des lointains bleus et verts.

Poema aceasta e, fără îndoială, o pildă de ecuație poetică admirabil rezolvită. Gautier excelează în naiv și excelează în pictură. Dar dacă astăzi îi iubim poesia această naivă, ca o icoană, pe care numai un poet catolic al renașterii, o putea visa, altădată iubeam alte poeme din Gautier, alte calități și alte rezonanțe:

De leur col blanc courbant les lignes,
On voit dans les contes du Nord,
Sur le vieux Rhin, des femmes cygnes,
Nager en chantant près du bord.

Pe poema aceasta din Gautier am visat mai întâi puritatea liniei în poem, perfecțiunea formei, hașul metaforei și alte atâtea ideale; în poema aceasta l-am iubit mai întâi pe Gautier și poema aceasta ne-a dus (pe ce canale?) la Baudelaire, la Gérard de Nerval, la Mallarmé. Îl iubim astăzi pe Gautier, pentru că l-am iubit odinioară și l-am iubit mai mult atunci? atunci când arta era mai pură pentru noi și mai departe, mai naivă și mai cuminte. Îți mai aduci aminte, Philippide?

B. FUNDOIANU